

AFTONBLADET

1 2 3

Textstorlek:

1973 Stadsdelen Haga i Göteborg rivs.

Foto: SCANPIX

I DAG. Gentrifieringen av Haga har inneburit att de gamla arbetarbostäderna blivit kaféer och butiker. Många invånare har tvingats flytta.

Trots sitt lukrativa läge i centrala Köpenhamn har stadsdelen Christiania sedan 70-talet fortsatt att i huvudsak husera låginkomsttagare.

Foto: STEEN JACOBSEN

Stad till salu

Ulrika Stahre läser om vinster och förluster i kampen om staden.

Tre urbana händelser denna vår: "Nya Hornstull", detta mjäkiga hån mot en alltför snabbt gentrifierad stadsdel i Stockholm, står klart med sitt torg, sin shopping, sina coola kaféer. I Alby försöker de boende stoppa en utförsäljning som också talar gentrifieringens språk. I Husby brann bilarna.

Vilken passar inte in? Hornstull förstås, för det ligger i innerstaden. Jo, förvisso, men inte bara det. I Hornstull protesterar ingen. Ironiska kommentarer på facebook och twitter är vad som finns av motstånd mot ökande priser, högre hyror, hotade bibliotek, förstörd närmiljö, trafikproblem, nedskärningar i offentliga verksamheter.

Hornstull representerar det sista stadiet i en genomförd gentrifieringsprocess, som i alla svenska storstadskärnor är på samma nivå. Processen går i korthet ut på att människor utan ekonomiskt kapital, men med kulturellt, flyttar till billiga nedgångna områden. Studenter, konstnärer, "den kreativa klassen". Hippfaktorn ökar, de låga hyrorna drar till sig ännu fler som sakta tränger ut dem som bodde där innan processen började. Sedan leder en ökad medial uppmärksamhet till en allt snabbare gentrifiering, allt köpstarkare grupper, större investeringar i byggande, butiker, säkerhet. Den fullskaliga bekräftelsen: Hornstull skildrat som attraktivt resmål i *New York Times*.

Gamla slitna arbetarstadsdelar som gentrifierats på detta sätt är oräkneliga, Södermalm är kanske inte det tydligaste exemplet, men Haga är det. I Berlin de centrala delarna av före detta östberlin, i London East End, i New York delar av Brooklyn.

Stigande lägenhetspriser och hyror gör inte bara att befolkningen blir mer och mer homogen - det offentliga rummet har också myc-ke tydligt blivit samma sak som det kommersiella rummet.

Medan en hord snygga och välklädda innerstadsmänni-skor intar kaféborden i "Nya Hornstull" läser jag sociologen **Håkan Thörns** *Stad i rörelse*. Ämnet är, kortfattat, de historiskt så gott som parallella

rörelserna för bevarande och boendedemokrati i göteborgska Haga och i Christiania, den världsunika fristaden i centrala Köpenhamn. Studien är omfattande och pedagogisk. Den lider inte överdrivet mycket av den brist på närvaro som oftast behäftar akademiska texter. Här följer läsaren författaren både till ungdomstid, äldre släktingar och nutida engagemang.

Stad i rörelse anammar alltså vår tids krav på personligt tilltal, men går inte så långt i det spåret. Distans behövs för att tydliggöra sammanhang och analys. Men trots vissa djupdykningar i nyckelpersonernas biografier, är det ändå som om människorna saknas. De är aktörer, men blodlösa.

Ska man ha ett år för när kampen om Haga inleddes, kan det vara 1970, då Aktionsgruppen för Hagas upprustning och bevarande, Hagagruppen, bildades (samma år ockuperades även ett hus i området av en mer aktivistisk grupp). Året därpå ockuperades Christiania, och fristaden utropades den 26 september, i det parlamentariska kaos som uppstod efter valet till folketinget. Haga förvandlades under kampens gång från arbetarstadsdel till centrum för den alternativa kulturen, där arbetare, studenter, invandrare, missbrukare - människor med små resurser och lite makt - bodde och verkade nära varandra. I ett långt kapitel om gentrifieringens mekanismer konstaterar Thörn också att "Hagaaktivismen på samma gång gjorde motstånd mot, fördröjde, bidrog till, och förändrade riktningen på gentrifieringen av området".

Den första vågen av bevaranderörelse i Haga utmärktes av den svenska konsensusandan: man samarbetade med politiker och myndigheter. Den politiska skiljelinjen gick inte efter höger-vänster-skalan, eftersom socialdemokratin och hyresgäströrelsen ville sanera, bygga nytt, till varje pris skapa "bättre boende", även om det skulle ske tvärsen mot de boendes önskemål. I de politiska debatter som refereras och analyseras av Thörn är det uppenbart att den goda viljans ingenjörskonst hade nått vägs ände.

Haga räddades delvis från total sanering, tack vare ett kulturarsargument. Riksantikvarieämbetet ryckte in - det hela är nästan en samtidsthriller - och en del av husen bevarades. Men många boende tvingades ändå av ekonomiska och sociala skäl att flytta. En av bokens frågor är varför Haga till slut ändå "gick förlorat" för drömmarna om en bättre värld - trots att vissa rester av folkhemmets bostadspolitik dämpade gentrifieringen - medan Christiania i princip har överlevt.

Svaren har, föga förvånande, att göra med både topografi och strategier. Även i Haga diskuterades under 70-talet möjligheterna att helt ta över stadsdelen (kontakterna mellan hagaaktivister och christianiter var också levande) men det var inget man förmådde enas om. De geografiska gränserna är inte lika tydliga som i det före detta militärområdet, där både vatten och mur ringade in området. I Christiania kunde man förhandla med en enda ägare, staten. I Haga var visserligen en stor del kommunalt ägd, men inte allt. I Christiania enades man om strategin kollektiv bruksrätt. Inget kan säljas. En sådan strategi kom aldrig till användning i Haga. När den danska regeringen under 00-talet inledde försöken att "normalisera" Christiania, var det med ett bud om privat ägande, vilket inte accepterades.

Resultatet av att christianiterna har hållit ut med sin kollektiva bruksrätt, är att gentrifieringen inte har fått fäste. Medelinkomsten i Christiania är bara hälften så hög som i resten av Köpenhamn. Att de med sämre ekonomi hade sålt och flyttat torde varit rimligt. Nu ägs och förvaltas Christiania av en stiftelse. Fortfarande kan inget säljas privat.

Stad i rörelse är en oerhört intressant studie i stadsutveckling och demokrati, om den förändring som skett från social ingenjörskonst till liberal stadsstyrning. En förändring som historiskt sammanfaller med kampen om Hagas bevarande. För innerstadens del tycks kampen för gemensamheterna och pluraliteteten gått förlorad. Men, i analogi med Thörns avslutande kapitel om Pennygången i Högsbo, och kampen i Alby, är miljonprogramsområdenas historia inte med nödvändighet skriven i samma asfalt som innerstadens.

Här finns möjligheten till en stor rörelse - som Thörn skriver står en halv miljon lägenheter inför stora, hyreshöjande renoveringar. Det är helt enkelt väldigt många människor som berörs, inom en kort tid. Centrum och periferi har blivit relativa begrepp när rörelser som Megafonen och Alby är inte till salu när långt fler och längre bort, än husnallarna i Haga nådde på 1980-talet.

I Christiania såg man till att vara en öppen plats för alla. Musikscener, kaféer och restauranger, möteslokaler, öppna promenadstråk, för all del haschförsäljning (under "ordnade former"), hbt-vänlighet, ekologiskt tänkande. Det gjorde att fristaden alltid haft stort stöd bland andra köpenhamnsbor. I Haga gick man museivägen, inte med så lite kritik mot de själlösa miljonprogrammen. Det är lite av ödets ironi att dessa nu framstår som de levande, till skillnad från Hagas snuttiga gulliga idylliska tomhet.

[Ulrika Stahre](#)

Utskriftsdatum: 2013-08-28

Publicerad: 2013-07-24

Webbadress: <http://www.aftonbladet.se/kultur/article17182894.ab>

Tipsa oss!

MMS & SMS: 71000

Mejla: tipsa@aftonbladet.se

Ring: 08 - 411 11 11

© Aftonbladet